

Monika Govekar-Okoliš, Manja Fakin

RAZVOJ NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH SKOZI ZGODOVINO ZASAVSKE LJUDSKE UNIVERZE

POVZETEK

Prispevek obravnava razvoj neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi primerjalno skozi dve zgodovinski obdobji. Prvo obdobje je od 1984 do 1991, ko je ljudska univerza delovala v državi Jugoslaviji, drugo obdobje je od 2004 do 2011, v času države Slovenije in sodelovanja z Evropsko unijo. Kakšen je bil razvoj neformalnega izobraževanja, smo raziskovali na podlagi analize ohranjenih izobraževalnih programov za odrasle na Zasavski ljudski univerzi. Zanimalo nas je, kakšna je bila razlika v spolni in starostni strukturi udeležencev v splošnem neformalnem izobraževanju skozi zgodovino. Razkrivali smo vire financiranja in ugotovili, kakšen je bil trend vključevanja odraslih v to izobraževanje. Skozi primerjalno zgodovinsko analizo smo spoznali, da je bilo splošno neformalno izobraževanje odraslih na Zasavski ljudski univerzi v prvem obdobju veliko manj razširjeno kot v drugem obdobju, da so obstajale tako razlike v spolni in starostni strukturi udeležencev kot tudi v finančnih virih. Ugotovili smo temeljne razlike tudi v trendu tovrstnega izobraževanja odraslih.

Ključne besede: *Zasavska ljudska univerza, razvoj neformalnega izobraževanja odraslih, izobraževalni programi, udeleženci izobraževanja, viri financiranja*

DEVELOPMENT OF NON-FORMAL ADULT EDUCATION THROUGH THE HISTORY OF THE PEOPLE'S UNIVERSITY OF ZASAVJE – ABSTRACT

This article examines the development of non-formal adult education at the People's University of Zasavje. It compares two historical periods: the one between 1984 to 1991, when the People's University functioned within the Yugoslav state, with the one between 2004 to 2011, already within the independent state of Slovenia and characterized by cooperation with the EU. The development of non-formal education was examined on the basis of analysis of the adult education programmes carried out at this institution. The differences in the gender and age structure of participants in general non-formal education were examined, as were the sources of financing and the types of adults joining this kind of education. Comparative analysis revealed that general non-formal adult education at the People's University of

Zasavje had much smaller attendance during the first period than during the second and pointed out the considerable differences in both the gender and age structure of the participants and in sources of financing. Basic differences within the trends relating to this type of adult education were also identified.

Keywords: *the People's University of Zasavje, development of non-formal adult education, educational programs, participants in education, funding sources*

UVOD

V današnjem času je vedno večji poudarek na razvoju neformalnega izobraževanja odraslih. Za neformalno izobraževanje se odločajo ljudje sami, na podlagi lastnih potreb po spreminjanju, zaradi nadaljnjega razvoja pri delu, kar je povezano z različnimi področji njihovega življenja. Neformalno izobraževanje lahko poteka organizirano, znotraj različnih izobraževalnih institucij. Izvaja se tudi na ljudskih univerzah po Sloveniji, različno in odvisno od povpraševanja ter ponudbe raznovrstnih neformalnih izobraževalnih programov za odrasle. Nas pa je zanimalo, kako je bilo z neformalnim izobraževanjem odraslih na ljudskih univerzah skozi zgodovino, torej razvojno gledano, pri čemer smo si izbrali primer Zasavske ljudske univerze. Odločili smo se primerjati dve zgodovinski obdobji, 1984–1991 in 2004–2011. To sta zelo različni obdobji, ki se razlikujeta tako po politični, družbeni kot tudi gospodarski ureditvi. Na eni strani imamo obdobje 1984–1991, ko je bila Slovenija del Socialistične federativne republike Jugoslavije, kjer so prevladovalе socialistične vrednote, kot so kolektivizem, enakost, delo itd. Na drugi strani pa je v obdobju 2004–2011 Slovenija že samostojna republika in članica Evropske unije. Gre za čas družbe znanja, ki zahteva učenje v vseh starostnih obdobjih. Govorimo o vseživljenjskem učenju, ki pomeni novo kulturo učenja, saj naj bi posameznik sam znal pridobiti znanja, se jih naučil povezovati, kritično presoјati, da bi lažje razumel sebe in druge ter nasploh lažje sodeloval v razvoju družbe (Govekar-Okoliš, 2011, str. 123–124).

S primerjavo omenjenih dveh obdobji želimo poiskati podobnosti in razlike, ki so se pojavile v splošnem neformalnem izobraževanju na Zasavski ljudski univerzi. Analizirali bomo programe, katerih namen je bil splošno neformalno izobraževanje odraslih. To so programi, ki so odraslim omogočali dvig splošne izobraženosti, obenem pa tudi razvoj osebnostnih lastnosti, nekaterih kompetenc, da so se lažje vključevali v delo in življenje v skupnosti. Osredotočili se bomo na ponudbo izobraževalnih programov, na udeležence izobraževanja, vire financiranja izobraževalnih programov in na trend vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje na Zasavski ljudski univerzi.

DELOVANJE ZASAVSKE LJUDSKE UNIVERZE SKOZI DVE RAZLIČNI ZGODOVINSKI OBDOBJI

Začetki delovanja Zasavske ljudske univerze segajo v leto 1958, ko so v Trbovljah ustanovili prvo ljudsko univerzo v Zasavju (Pušnik, 2004, str. 52). Skozi zgodovino je ljudska univerza spreminjala svoje ime, lokacijo in tudi ponudbo izobraževanja. Kljub temu pa je vedno ohranjala svojo idejno usmeritev, tj. izobraževanje in svetovanje odraslim.

Prva predavanja so bila namenjena aktualnim političnim temam, burnim dogajanjem v Iraku, sledila so poljudnoznanstvena predavanja, predavanja s področja tehnike in predavanja, zanimiva za žene. Organizirali so denimo predavanja o naslednjih temah: položaj ljudske mladine v komuni, družbenoekonomski in politični odnosi današnjega sveta, družbenoekonomska ureditev Jugoslavije, idejne osnove Zveze komunistov Jugoslavije ... (prav tam). Že po prvem letu je ljudska univerza pokazala odlične rezultate delovanja in dobro udeležbo na predavanjih. Po prvem letu dela se je Ljudska univerza tudi preimenovala v Delavsko univerzo.

V šestdesetih letih 20. stoletja se je njeno delovanje še razširilo. Nasploh ugotavljamo, da je z nastankom delavskih univerz pri nas izginil tudi splošnoizobraževalni značaj predavanj, ki je bil značilen za društveno organizirane ljudske univerze. Spremembe v tem obdobju so se nanašale tudi na profesionalizacijo delavskih univerz. Te so vse bolj težile k strokovnosti in sistematičnosti v izobraževanju odraslih. Tako so zavestno spodbujali dolgotrajnejše in bolj sistematične oblike izobraževanja, kot so seminarji in tečaji. Ti so sčasoma vse bolj dohitevali in prehitevali predavanja (Mohorčič Špolar in Emeršič, 1997, str. 219). Dejavnost delavskih univerz se je razširila tudi na organiziranje šolanja ob delu na osnovnošolski in delno na srednješolski ravni, kar smo prepoznali tudi kot značilnost Delavske univerze v Trbovljah. Ugotovimo lahko, da je bila v drugi polovici šestdesetih let prejšnjega stoletja politična klima bolj sproščena in celotna družba se je liberalizirala. Vse to je imelo pozitivne učinke na delovanje delavskih univerz. Te so se začele nekoliko bolj tržno usmerjati in svoje programe navezovati na potrebe zainteresiranih uporabnikov (prav tam). Tako se je povečala dejavnost na področju tujih jezikov, skladno z odpiranjem gospodarstva pa se je krepilo tudi strokovno izobraževanje. V izobraževanje so na Delavski univerzi v Trbovljah vključili nove oblike izobraževanja, kot so: razprave, ljudske tribune, pogovori, klubsko življenje itn. (Pušnik, 2004, str. 55).

Leta 1972 so se delavske univerze Trbovlje, Zagorje ob Savi in Hrastnik združile v Revirsko delavsko univerzo Trbovlje. Tako so vse tri občine prispevale denar za delovanje in upravljanje novonastale delavske univerze (prav tam). V sedemdesetih letih 20. stoletja so na Revirski delavski univerzi delovale poklicne šole različnih smeri – trgovec, električar in voznik motornih vozil – ter srednje šole smeri komercialna in poslovodska srednja šola, prometni tehnik, rudarski tehnik itn. V tem obdobju se je Revirska delavska univerza s Tehnično strojno in elektro šolo ter z Gimnazijo in ekonomsko šolo povezala v Šolski center Trbovlje. Ko sta se vanj vključili še srednji šoli iz Zagorja, je center dobil novo ime, tj. Zasavski srednješolski center Miha Marinko. Izobraževalna ponudba na Revirski delavski univerzi Trbovlje je bila sicer zelo podobna ponudbi, ki so jo imele druge delavske univerze. Izobraževanje odraslih je bilo usmerjeno v tri področja: splošno izobraževanje, strokovno izobraževanje in družbenopolitično izobraževanje. Med njimi je v omenjenem času prevladovalo družbenopolitično izobraževanje, medtem ko je bilo manj splošnega izobraževanja (Pušnik, 2004, str. 56). Družbenopolitično izobraževanje odraslih je bilo povezano z razvojem takratne jugoslovanske politike, ki je »zavestno gradila med delavstvom napreden marksistični svetovni nazor« (Krajnc, 1979, str. 162). Pod pritiskom

političnih sil, predvsem iz vrst Zveze komunistov, so se delavske univerze usmerile predvsem v izvajanje programov z obrambnimi in družbenopolitičnimi vsebinami (Pušnik, 2004, str. 57). Torej lahko ugotovimo, da je izobraževanje odraslih dobilo novo vlogo pri širjenju družbenopolitičnih vrednot takratne jugoslovanske države. Manj je bilo splošnih (neformalnih) izobraževalnih programov, ki so imeli vlogo, na primer, ohranjanja prosvetne in kulturne dejavnosti, medtem ko se je strokovno izobraževanje širilo glede na potrebe razvoja gospodarstva in posameznih strok v lokalni skupnosti. So pa bile za sedemdeseta leta prejšnjega stoletja značilne pozitivne spremembe, kot je sprejetje prvega zakona, ki je urejal delovanje delavskih univerz. Ta je delavskim univerzam odprl možnost za izvajanje verificiranih programov (predvsem na področju jezikovnih tečajev) in šolanja ob delu. Omenjeni zakon je prvič določal tudi pogoje glede izobrazbe, ki jo morajo imeti zaposleni (Mohorčič Špolar in Emeršič, 1998, str. 267). Delovanje delavskih univerz je bilo povezano s takratno politiko družbe, z zakonodajo, kar je zagotavljalo kakovostnejše delo delavskih univerz. Zato lahko govorimo o pozitivnih spremembah, ki so napovedovale boljšo organizacijo in delovanje delavskih univerz.

Zasavska ljudska univerza v obdobju 1984–1991

V obdobju med letoma 1984 in 1991 se je današnja Zasavska ljudska univerza imenovala Revirska delavska univerza Trbovlje. Njen sedež je bil še vedno v Trbovljah, ustanoviteljice pa so bile vse tri zasavske občine: Zagorje ob Savi, Trbovlje in Hrastnik. Tako je bila Revirska delavska univerza Trbovlje namenjena izobraževanju odraslih iz vsega Zasavja (Pušnik, 2004, str. 56). O njenem uspešnem delovanju govorijo različna priznanja. Med njimi je tudi priznanje, ki ji ga je ob 30-letnici delavskih univerz podelila Zveza sindikatov Jugoslavije. Revirska delavska univerza Trbovlje je priznanje dobila zaradi dosežkov pri izobraževanju delavcev in delovnih ljudi za samoupravljanje in delo ter za razvijanje kulturnega življenja (Podelitev priznanj Zveze ..., 1984).

V omenjenem obdobju lahko zasledimo upadanje tako splošnega kot tudi družbenopolitičnega izobraževanja, širiti pa se začne strokovno izobraževanje odraslih. Ponujali so vpis v poslovodsko šolo trgovske smeri, šolo za voznike motornih vozil, visoko komercialno šolo, višjo upravno šolo s specializacijo za kadrovske dejavnosti itd., organizirali so tečaje za kurjače centralne kurjave, voznike viličarja, gradbene in kmetijske delavce itn. Na voljo so bili tudi tečaji tujih jezikov, tečaji šivanja in krojenja, tečaji kuhanja itn. Organizirali pa so tudi družbenopolitično izobraževanje v programih idejnopoličnega usposabljanja komunistov v organizacijah Zveze komunistov Slovenije – ZKS, izobraževanje v sindikalnih osnovnih organizacijah ter usposabljanje za obrambo in zaščito. Na Revirski delavski univerzi Trbovlje je delovala tudi Višja pravna šola Maribor, katere sedež je bil na Pravni fakulteti v Mariboru (Pušnik, 2004, str. 57).

Leta 1991 je nastala nova država Republika Slovenija in povzročila velikanske spremembe, ki so pomembno vplivale tudi na delovanje Revirske delavske univerze Trbovlje. Po-udarimo, da je bil to čas tranzicije in ustvarjanja nove države, ki je prinesel novo zakonsko ureditev (Zakon o zavodih leta 1991 idr.) in sploh sistemske spremembe na področju

izobraževanja odraslih: pojav zasebnih institucij za izobraževanje odraslih, oblikovanje izobraževalnega trga in sofinanciranje izobraževanja prek javnih razpisov. Delavske univerze so se preimenovala v ljudske univerze in se bolj ali manj uspešno reorganizirale. Ostale so javni zavodi za izobraževanje odraslih, ki so jih ustanovile lokalne skupnosti. S tem pa so postale tudi odvisne od volje politike v okolju, kjer so delovale. Ponekod so bile pojmovane kot del javne mreže izobraževanja, v katerih je občina videla možnosti za spodbujanje izobraževanja, drugod so bile ljudske univerze prepuščene svoji iznajdljivosti. Prav to je marsikatero ljudsko univerzo prisililo poslovati po tržnih načelih, tako da je kot organizacija izgubila podobo javnega zavoda in postala bolj podobna profitnemu izobraževalnemu podjetju (Klemenčič, 1995, str. 35). Revirska delavska univerza Trbovlje je najprej spremenila ime. Preimenovala se je v Revirsko ljudsko univerzo Trbovlje. Število izobraževalnih programov in število udeležencev sta se povečali (Pušnik, 2004, str. 57). Tako se je po letu 1991 dejavnost Revirske ljudske univerze razširila na različna področja družbenega delovanja. Ponujali so programe osnovne šole za odrasle in mladostnike ter za poklicno in strokovno izobraževanje odraslih (Kronika 2010, str. 1). Na novo so bili organizirani visokošolska strokovna študijska programa organizacija in management v okviru Fakultete za organizacijske vede Kranj ter program Visoke poslovne šole, katere sedež je na Ekonomski fakulteti v Ljubljani (Pušnik 2004, str. 57). Glede na povečan obseg dejavnosti lahko trdimo, da se je Revirska ljudska univerza Trbovlje s svojim delom odzivala na potrebe v lokalnem družbenem okolju. V njenem razvoju pa omenimo še pomembno leto 2001, ko se je januarja Revirska ljudska univerza Trbovlje preimenovala v Zasavsko ljudsko univerzo. Do preimenovanja je prišlo zaradi posodabljanja tako izobraževalne ponudbe kot tudi imena institucije. To ime se je ohranilo in se uporablja še danes (Kronika, 2010, str. 7).

Zasavska ljudska univerza v obdobju 2004–2011

V obdobju med letoma 2004–2011 je bila Zasavska ljudska univerza glavni vir izobraževanja odraslih v Zasavju. Že do leta 2004 je zelo razširila ponudbo izobraževanja, kar se je kazalo tudi v povečanem obisku izobraževalnih programov. Zaradi vse večje prostorske stiske se je morala Zasavska ljudska univerza seliti v prostore Občine Zagorje ob Savi, kjer deluje še danes. Poleg razširjene ponudbe formalnega izobraževanja je ljudska univerza v svoje delo vključila tudi izvajanje študijskih krožkov in sodelovala v okviru Tedna vseživljenjskega učenja.

Posebno pozornost so delavci Zasavske ljudske univerze namenili promociji izobraževanja odraslih, ki je bila na eni strani namenjena trženju, na drugi pa tudi animiranju. Izobraževanje odraslih so prilagajali regionalnim potrebam, saj so se odzivali tako na lokalne kot individualne potrebe izobraževanja odraslih. Po drugi strani pa lahko opazimo, da so na Zasavski ljudski univerzi upoštevali novosti in smernice Andragoškega centra Slovenije. Tako so oktobra 2004 organizirali tudi Zasavski izobraževalni sejem. Istega leta so začeli pripravljati predstavitev sistema nacionalnih poklicnih kvalifikacij, ki so bile namenjene predvsem brezposelnim občanom. Leto 2005 je zaznamovalo sodelovanje s Šolskim centrom Novo mesto, saj so tako lahko prvič razpisali visokošolski strokovni

program strojništvo. Septembra 2005 pa so dobili odločbo o vpisu v register izvajalcev postopka za ugotavljanje in potrjevanje poklicnih kvalifikacij za NPK. Leta 2006 so začeli izvajati projekte UŽU-MI (Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Most do izobrazbe) in projekt POKI (Ponudimo odraslim kakovostno izobraževanje). Junija pa so odprli tudi Center vseživljenjskega učenja. Leta 2008 je bila Zasavska ljudska univerza vpisana v razvid izvajalcev javnoveljavnih izobraževalnih programov slovenščina za tujce (Kronika, 2010, str. 24–48).

Leta 2010 je Zasavska ljudska univerza zaznamovala 50-letnico svojega delovanja, praznovala jo je v okviru Tedna vseživljenjskega učenja. V Zasavju so se odvijale prireditve, povezane z učenjem in izobraževanjem odraslih. Ena izmed njih je bila v Trbovljah, kjer je potekal Dan izobraževanja in zaposlovanja, ki ga je Zasavska ljudska univerza organizirala skupaj z Zavodom za zaposlovanje in Občino Trbovlje. Prireditve je bila namenjena povezovanju delodajalcev, ponudnikov izobraževalnih storitev in iskalcev zaposlitve (Jesih, 2011, str. 86).

Zasavska ljudska univerza je javni zavod z več kot 50-letno tradicijo v izobraževanju odraslih v Zasavju. Gre za edino ljudsko univerzo na tem območju, zato je njena vloga na področju izobraževanja odraslih še toliko bolj pomembna. Skozi zgodovino je delovala pod različnimi imeni, pri tem pa je vedno ohranjala svojo idejno usmeritev, tj. izobraževanje in svetovanje odraslim. Danes Zasavska ljudska univerza poleg formalnega izobraževanja ponuja tudi neformalno izobraževanje odraslih, izobraževanje za prosti čas in osebnostno rast. Pohvalijo se lahko tudi s Središčem za samostojno učenje in Centrom vseživljenjskega učenja Zasavje (Perme, 2008, str. 24).

METODOLOGIJA IN REZULTATI RAZISKAVE

Opis metodologije

V raziskavi smo uporabili analizo dokumentov kot samostojno tehniko zbiranja podatkov. Vogrinc (2008, str. 127) to tehniko opredeljuje kot nevsiljivo in nereaktivno, saj analiziramo že obstoječe gradivo, ki je neodvisno od raziskovalnega procesa in ga lahko analiziramo, ne da bi motili avtorja gradiva. Dokumente, ki smo jih analizirali, uvrščamo v skupino osebnih uradnih dokumentov, saj niso namenjeni širši javnosti, ampak le interni uporabi na Zasavski ljudski univerzi. Analizirali smo gradivo, ki smo ga pridobili iz internih zapisov Zasavske ljudske univerze, nastalih med letoma 1984 in 1991 ter med letoma 2004 in 2011. V teh gradivih so ohranjeni posamezni programi splošnega neformalnega izobraževanja, datumi izvajanja programov, podatki o udeležencih, izvajalcih in virih financiranja. Iz teh zapisov smo pridobili za raziskavo pomembne podatke in jih nato analizirali.

Želeli smo dobiti odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Ali obstajajo razlike med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011 v *programih splošnega neformalnega izobraževanja*, ki so se izvajali na Zasavski ljudski univerzi?

- Ali med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011 obstajajo razlike v *spolni strukturi udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja* na Zasavski ljudski univerzi?
- Ali med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011 obstajajo razlike v *starostni strukturi udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja* na Zasavski ljudski univerzi?
- Ali se *viri financiranja* programov splošnega neformalnega izobraževanja v obdobju 1984–1991 razlikujejo od virov financiranja v obdobju 2004–2011?
- Kakšen je *trend vključevanja* odraslih v programe splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi, če upoštevamo obdobji 1984–1991 in 2004–2011?

Rezultati raziskave

V raziskavi, v kateri smo primerjali obdobji 1984–1991 in 2004–2011, smo najprej analizirali število programov splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi. V Tabeli 1 so prikazani podatki o številu omenjenih programov primerjalno v obeh obdobjih. Ugotovili smo, da obstajajo bistvene razlike v programih splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi. V prvem obdobju je Zasavska ljudska univerza ponujala bistveno manj izobraževalnih programov kot v drugem obdobju. Iz prikaza programov pa lahko razberemo tudi, katere so bile vsebine izobraževanja, in tudi tu ugotovimo razlike med obdobjema.

Tabela 1: Število programov splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011

IZOBRAŽEVALNI PROGRAM	ŠTEVILO PROGRAMOV 1984–1991	ŠTEVILO PROGRAMOV 2004–2011	SKUPAJ
Tečaj šivanja in krojenja	4	0	4
Jezikovni tečaj	36	62	98
Strojepisni tečaj	8	0	8
Skrivnosti poslovnega in osebnega komuniciranja	0	1	1
Tečaj računalništva	0	25	25
Z vrhunskim vodenjem do uspeha	0	1	1
Usposabljanje za računovodska in knjigovodska dela	0	2	2
Računalniška delavnica	0	51	51
Usposabljanje za komercialiste	0	1	1
Usposabljanje za knjigovodska dela	0	1	1
Program UŽU	0	1	1
Strojepisje na računalniku	0	1	1
Tečaj refleksne masaže stopal	0	5	5
Kulinarična delavnica	0	1	1

IZOBRAŽEVALNI PROGRAM	ŠTEVILO PROGRAMOV 1984–1991	ŠTEVILO PROGRAMOV 2004–2011	SKUPAJ
Delavnica: Vseživljenjsko učenje	0	4	4
Tečaj retorike	0	1	1
Kaj moremo vedeti o pravnem in finančnem poslovanju društva	0	1	1
Skupinsko delo in vseživljenjsko učenje	0	1	1
Poslovna komunikacija	0	1	1
Retorika in komunikacija	0	1	1
Računalniško digitalno opismenjevanje	0	5	5
Komunikacija s slepimi	0	1	1
Skupaj	48	167	215

Vir: Splošno neformalno izobraževanje, 1992 in 2013

Glede na podatke lahko trdimo, da je v drugem obdobju Zasavska ljudska univerza zelo povečala število izobraževalnih programov.

Tabela 1 prikazuje tudi bistveno razliko v vsebini programov splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi. V prvem obdobju so se izvajali le jezikovni tečaji (36 programov), tečaji strojepisja (osem programov) ter tečaji šivanja in krojenja (štirje programi), v obdobju 2004–2011 pa od starih programov zasledimo le še jezikovne tečaje (62 programov). Preostala dva izobraževalna programa pa so nadomestili predvsem programi, povezani z računalništvom (82 programov) in komunikacijo (pet programov).

Edini izobraževalni program, ki se je izvajal v obeh obdobjih, je torej jezikovni tečaj. Tudi teh je bilo bistveno več v obdobju 2004–2011. V prvem obdobju so jih izvedli le 36, v drugem pa je bilo izvedenih 62 jezikovnih tečajev.

Med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011 obstajajo bistvene razlike v vsebini neformalnega izobraževanja. V prvem obdobju so bili programi neformalnega izobraževanja bolj strokovno naravnani, saj so odrasli na Zasavsko ljudsko univerzo prišli po neformalno znanje za potrebe dela oziroma delodajalcev. Njihovo izobraževanje se je povezovalo z njihovo zaposlitvijo. V obdobju 2004–2011 pa so na Zasavski ljudski univerzi organizirali tudi splošnejše programe neformalnega izobraževanja, ki se niso neposredno navezovali na delovno okolje. Odrasli so se v izobraževanje vključili zaradi lastne želje po znanju, ki so ga lahko uporabili v zasebnem življenju.

Iz Tabele 2, ki prikazuje delež moških in žensk, vključenih v splošno neformalno izobraževanje na Zasavski ljudski univerzi v letih 1984–1991 in 2004–2011, lahko ugotovimo bistvene razlike v spolni strukturi udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja.

Tabela 2: Delež moških in žensk, vključenih v splošno neformalno izobraževanje na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011

OBDOBJE	MOŠKI		ŽENSKE		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
1984–1991	254	53,0 %	225	47,0 %	479	100,0 %
2004–2011	388	33,2 %	782	66,8 %	1170	100,0 %
SKUPAJ	642	38,9 %	1007	61,1 %	1649	100,0 %

Vir: Splošno neformalno izobraževanje, 1992 in 2013

Spoznamo, da so v prvem analiziranem obdobju večinski delež udeležencev izobraževanja pomenili moški, v drugem obdobju pa ženske. Preobrat v spolni strukturi udeležencev lahko povezujemo z družbenimi potrebami, vrednotami in vlogo žensk v družbi. Kot smo že omenili, je bilo prvo obdobje na Zasavski ljudski univerzi namenjeno izobraževanju delavcev, ki so se izobraževali večinoma v jezikovnih tečajih (36 programov). Ugotavljamo, da so bili splošni neformalni izobraževalni programi namenjeni njihovim potrebam na vodilnih položajih v podjetjih in državnih službah, hkrati pa je bilo v ospredju prepričanje, da omenjena dela opravljajo najbolje moški. Sklepamo, da je bil zato tudi delež moških v izobraževanju večji. V drugem analiziranem obdobju pa je Zasavska ljudska univerza ponujala splošno neformalno izobraževanje za vse starostne skupine, kar je povečalo interes pri obeh spolih. V obdobju 2004–2011 se je bistveno spremenila tudi vloga žensk v družbi. Poleg moških so tudi ženske zasedale vodilne položaje v podjetjih in državnih službah. Razvilo se je prepričanje, da so lahko tudi ženske uspešne (Kump, 2009, str. 104). Vse pomembnejša vloga žensk v družbi se je kazala tudi v povečanem številu udeleženk v splošnem neformalnem izobraževanju. To je pomenilo, da je bilo v drugem obdobju v Zasavju že več potreb po splošnem neformalnem izobraževanju, ki je razvijalo tiste kompetence posameznikov, pomembne za lažje vključevanje v življenje in delo kraja. S tem pa so, kot lahko poudarimo, v Zasavju spodbujali ljudi k aktivnemu državljanstvu.

V nadaljevanju smo analizirali tudi povprečno starost udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011. Kot lahko razberemo iz Tabele 3, prav tako obstajajo razlike v starostni strukturi udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obravnavanih obdobjih.

Tabela 3: Povprečna starost udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011

OBDOBJE	POVPREČNA STAROST UDELEŽENCEV
1984–1991	31,7 leta
2004–2011	41,9 leta

Vir: Splošno neformalno izobraževanje, 1992 in 2013

Podatki kažejo, da je povprečna starost udeležencev izobraževanja v drugem obdobju (41,9 leta) v primerjavi s prvim (31,7 leta) višja za dobrih deset let. Na podlagi tega lahko trdimo, da se razvoj splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi giblje v pravo smer, saj se povprečna starost udeležencev dviga. Dvigovanje povprečne starosti udeležencev lahko povežemo tudi z uresničevanjem koncepta vseživljenjskega učenja, ki pravi, da je izobraževanje potrebno vse življenje. Vsekakor pa se je spremenila tudi kultura izobraževanja, ki ni več osredinjena le na formalno izobraževanje v šolskih klopih in izobraževanje zaposlenih. Menimo, da izobraževanje v današnji družbi postaja vsakdanji proces, ki nam pomaga do kakovostnejšega načina življenja, in je potrebno vsem odraslim v vseh življenjskih obdobjih.

Zanimalo nas je tudi, kdo vse so bili financerji programov splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011. Primerjalna analiza podatkov v Tabeli 4 pokaže, da so viri financiranja splošnega neformalnega izobraževanja v obdobju 1984–1991 podobni virom financiranja v obdobju 2004–2011. Izobraževanje so financirala podjetja, udeleženci sami, obrtna zbornica, država Slovenija oziroma Evropska unija in »drugo«. V kategorijo »drugo« uvrščamo kombinacijo različnih virov financiranja in lokalna društva. Med obdobjema pa so se pojavile bistvene razlike v deležu izobraževalnih programov, ki jih je financiral posamezni vir.

Tabela 4: Viri financiranja programov splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011

OBDOBJE	PODJETJE		UDELEŽENEC		OBRtna ZBORNICA		DRŽAVA		DRUGO		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
1984–1991	34	79,1 %	3	6,9 %	2	4,7 %	0	0,0 %	4	9,3 %	43	100,0 %
2004–2011	22	13,2 %	59	35,3 %	0	0,0 %	78	46,7 %	8	4,8 %	167	100,0 %
SKUPAJ	56	26,7 %	62	29,5 %	2	1,0 %	78	37,1 %	12	5,7 %	210	100,0 %

Vir: Splošno neformalno izobraževanje, 1992 in 2013

V obdobju 1984–1991 so podjetja financirala bistveno večje število izobraževalnih programov (34 programov) kot v obdobju 2004–2011 (22 programov). Tudi delež izobraževalnih programov, ki so jih financirala podjetja, je v prvem obdobju bistveno večji (79,1 odstotka) kot v drugem (13,2 odstotka).

Udeleženci so sami financirali več izobraževalnih programov v drugem obdobju. Med letoma 1984 in 1991 so udeleženci financirali le tri izobraževalne programe (6,9 odstotka), v obdobju med letoma 2004 in 2011 pa kar 59 programov (29,5 odstotka).

Obrtna zbornica se je kot vir financiranja splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi pojavila le v obdobju 1984–1991, ko je financirala dva izobraževalna programa (4,7 odstotka). Med letoma 2004 in 2011 pa je med viri financiranja izobraževanja ne zasledimo.

V obdobju 1984–1991 država Jugoslavija ni financirala nobenega programa splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi, v obdobju 2004–2011 pa je država Slovenija oziroma Evropska unija prispevala največji delež k financiranju izobraževalnih programov. V drugem obdobju je na Zasavski ljudski univerzi država financirala kar 46,7 odstotka vseh programov splošnega neformalnega izobraževanja.

Viri, združeni v kategorijo drugo, so v prvem obdobju financirali štiri izobraževalne programe (9,3 odstotka), v drugem obdobju pa osem (4,8 odstotka). Čeprav je število programov, ki so jih financirali v drugem obdobju, večje, je delež glede na preostale vire manjši kot v prvem obdobju.

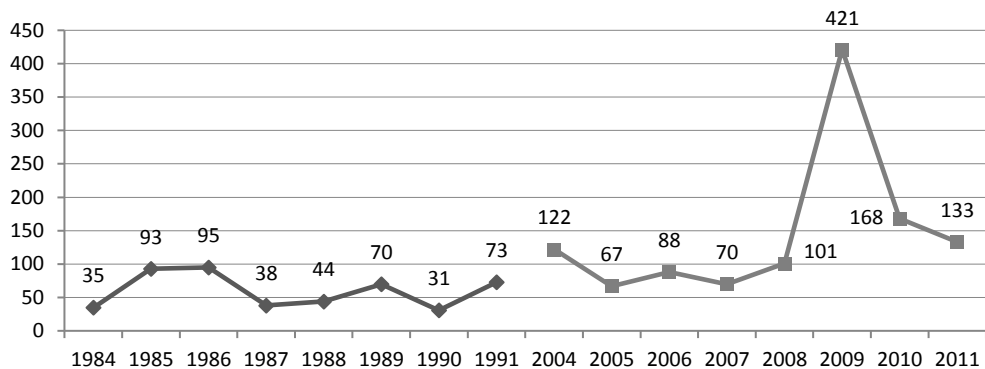
Kot lahko vidimo, so se podjetja, udeleženci in kombinacija različnih virov kot viri financiranja programov splošnega neformalnega izobraževanja pojavili v obeh analiziranih obdobjih. V obdobju 1984–1991 se je kot vir financiranja priključila tudi obrtna zbornica, v obdobju 2004–2011 pa država Slovenija s sredstvi Evropske unije.

Obstajajo pa bistvene razlike v deležih financiranja izobraževalnih programov. Tako so v obdobju 1984–1991 glavni vir financiranja bila podjetja (79,1 odstotka), v obdobju 2004–2011 pa je glavni vir financiranja postala država Slovenija s sredstvi Evropske unije (46,7 odstotka).

Delež izobraževalnih programov, ki so jih v prvem in drugem analiziranem obdobju financirala podjetja, izraža vrednote v družbi, ki so bile značilne za tisti čas. V obdobju 1984–1991, ko so podjetja financirala 79,1 odstotka vseh izobraževalnih programov, so v družbi prevladovala vrednote, kot so delo, kolektivizem in solidarnost. Podjetja oziroma delodajalci so skrbeli za svoje zaposlene. Tako so jim poleg drugih ugodnosti ponujala tudi možnost dodatnega izobraževanja. Pozitivni učinek so imeli tudi sindikati delavcev, ki so še dodatno poskrbeli za zaposlene. V obdobju 2004–2011 pa se oblikuje navidezna svoboda vseživljenjskega učenja. To v praksi pomeni, da je vsak zaposleni osebno odgovoren, da se nenehno uči in tako vzdržuje svojo stopnjo zaposljivosti. Človek oziroma delavec je sam odgovoren za svoje znanje, zato je tudi kriv, če ni izobražen (Ličen, 2009, str. 216). To se vidi tudi v deležu izobraževalnih programov, ki so jih podjetja financirala v obdobju 2004–2011. Njihov delež je bil 13,2 odstotka.

Glede na pridobljene podatke pa nas je zanimal tudi trend vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011. Primerjalno lahko iz Tabele 2 ugotovimo, da je število udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi stalno nihalo. Nihanje je bilo značilno za obdobje 1984–1991 in tudi za obdobje 2004–2011. Omenjeno prikazujemo v Grafu 1. Kljub temu pa lahko zapišemo, da se je število udeležencev z leti povečevalo.

Graf 1: Trend vključevanja odraslih v programe splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obdobjih 1984–1991 in 2004–2011

Vir: Splošno neformalno izobraževanje, 1992 in 2013

Iz Grafa 1 je razvidno, da je število udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi v obdobju 1984–1991 konstantno nihalo oziroma se je eno leto povečalo in naslednje zmanjšalo. Kljub temu lahko govorimo o pozitivnem trendu vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje, saj je bilo v prvem letu tega obdobja (1984) 35 udeležencev, v zadnjem letu (1991) pa 73 udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja.

Tudi v obdobju 2004–2011 se je število udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi stalno spreminjalo. Tako se je lahko enkrat povečalo in drugič zmanjšalo. Kot v prvem obdobju 1984–1991 pa lahko tudi za obdobje 2004–2011 govorimo o pozitivnem trendu vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje. V prvem letu drugega obdobja (2004) so imeli na Zasavski ljudski univerzi 122 udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja, zadnje leto (2011) pa 133.

Glede na pridobljene podatke lahko trdimo, da se število udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi povečuje. Žal ne moremo govoriti o stalnem povečevanju števila udeležencev, vendar se število na dolgi rok povečuje. Menimo, da je povečano število udeležencev v obdobju 2004–2011 tudi zasluga Evropske unije, ki je z dodatnimi finančnimi sredstvi pomagala državam članicam. Tako je bilo izobraževanje omogočeno vsem odraslim, tudi tistim, ki jim finančni položaj običajno ne omogoča neformalnega izobraževanja. To je prav gotovo eden izmed vzrokov za povečano število udeležencev splošnega neformalnega izobraževanja, zlasti v letu 2009, na Zasavski ljudski univerzi.

UGOTOVITVE RAZISKAVE

Primerjalna analiza splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi nam je dala zanimive podatke. Ugotovili smo, da obstajajo bistvene razlike v splošnem ne-

formalnem izobraževanju med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011. Pojavile so se pri številu programov, v vsebini izobraževalnih programov, udeležencih in pri virih financiranja.

Ponudba izobraževalnih programov v obdobju 1984–1991 je bila precej bolj skromna kot v obdobju 2004–2011. V prvem obdobju je Zasavska ljudska univerza ponujala le 48 izobraževalnih programov, in sicer s področja šivanja in krojenja, strojepisja in tujih jezikov. V drugem obdobju pa je Zasavska ljudska univerza ponujala 167 izobraževalnih programov, ki so bili vsebinsko bolj raznoliki (tuji jeziki, računalništvo, komunikacija, kulinarika, masaža itn.)

Z analizo pridobljenih dokumentov smo odkrili tudi velike razlike pri udeležencih splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi. V obdobju 1984–1991 se je splošnega neformalnega izobraževanja udeležilo bistveno manj (479) odraslih kot deset let pozneje (1.170). V obdobju 1984–1991 so v splošnem neformalnem izobraževanju za malenkost prevladovali moški (53 odstotkov), v obdobju 2004–2011 pa so prevlado imele ženske (67 odstotkov). Razlike so se pojavile tudi v starostni strukturi udeležencev. Udeleženci izobraževanja v obdobju 1984–1991 so bili v povprečju za dobrih deset let mlajši (32 let) v primerjavi z udeleženci v obdobju 2004–2011 (42 let).

Med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011 obstajajo tudi razlike glede financiranja programov splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi. V obdobju 1984–1991 so večino (79 odstotkov) izobraževalnih programov financirala podjetja oziroma delodajalci, v obdobju 2004–2011 pa je največji delež (47 odstotkov) izobraževalnih programov pokrila država Slovenija s pomočjo sredstev Evropskega socialnega sklada iz Evropske unije. V prvem obdobju država Jugoslavija ni financirala niti enega programa splošnega neformalnega izobraževanja na Zasavski ljudski univerzi.

Podobnosti med obdobjema pa smo našli v trendu vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje na Zasavski ljudski univerzi. V obeh obdobjih zasledimo konstantno nihanje števila udeležencev skozi celotno obdobje, vendar lahko kljub temu v obeh primerih govorimo o rasti števila udeležencev, saj se število udeležencev v povprečju povečuje.

Razlike, ki so se pokazale v splošnem neformalnem izobraževanju na Zasavski ljudski univerzi med obdobjema 1984–1991 in 2004–2011, lahko povežemo s politično, gospodarsko in tudi družbeno ureditvijo države. V obdobju 1984–1991 je bila Slovenija del Socialistične federativne republike Jugoslavije, v kateri so prevladovalе socialistične vrednote, kot so kolektivism, solidarnost, delo in enakost (Struk, 1995, str. 302). Vodilna mesta v podjetjih in državnih službah so zasedali moški, kar se kaže tudi v večjem deležu moških, vključenih v splošno neformalno izobraževanje. V obdobju 2004–2011 pa je bila Slovenija samostojna republika, v kateri se je že začel proces oblikovanja družbe znanja, kjer se od posameznika pričakuje nenehno učenje in izpopolnjevanje, kar se je pokazalo tudi v večjem številu udeležencev v splošnem neformalnem izobraževanju. Med njimi v zadnjem obdobju prevladujejo ženske. Enako je pokazala raziskava Motivacije in ovire pri izobraževanju za potrebe trga dela, ki jo je v letih 2012 in 2013 izvedel Andragoški center Slovenije. Ta je potrdila, da je spol danes eden izmed pomembnejših napovedovalcev vključenosti v neformalno

izobraževanje v Sloveniji. Poleg tega pa raziskava omenja tudi pomen dosežene stopnje izobrazbe in nekatere značilnosti dela (Mirčeva in Radovan, 2014). V naši raziskavi smo spoznali, da je na izobraževanje odraslih na Zasavski ljudski univerzi zelo velik vpliv imel tudi vstop Slovenije v Evropsko unijo leta 2004. Evropski socialni sklad je financiral precej izobraževalnih programov, kar je odraslim omogočilo brezplačno vključitev v izobraževanje. Vsi ti dejavniki so pomembno vplivali na zaznane spremembe v splošnem neformalnem izobraževanju na Zasavski ljudski univerzi med obema obdobjema.

To pa se je pokazalo tudi v pozitivnem trendu vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje. Glede na podatke, da se število udeležencev povečuje, lahko sklepamo, da se Zasavska ljudska univerza s svojim delom in ponudbo odziva na potrebe iz lokalnega okolja, obenem pa daje ljudem v Zasavju več možnosti za lažje aktivno vključevanje v delo in lokalno skupnost oziroma s tem spodbuja današnji razvoj aktivnega državljanstva.

SKLEP

Delovanje Zasavske ljudske univerze je povezano z družbenim, političnim in gospodarskim dogajanjem v državi. Vsaka večja sprememba v družbi se je izrazila tudi v delovanju ljudske univerze. Te spremembe so opazne tudi v izobraževanju odraslih. To pomeni, da se je Zasavska ljudska univerza s svojo ponudbo splošnega neformalnega izobraževanja odzivala na potrebe v družbi in tako odraslim ponujala tisto, kar so v danem trenutku potrebovali. Edina podobnost, ki smo jo našli med obema obdobjema, pa je pozitiven trend vključevanja odraslih v splošno neformalno izobraževanje. Kljub nenehnemu nihanju števila udeležencev lahko za obe obdobji zapišemo, da imata pozitiven trend vključevanja v izobraževanje. Število udeležencev na Zasavski ljudski univerzi se z leti povečuje. Kljub temu pa je veliko odraslim izobraževanje še vedno onemogočeno oziroma se zaradi različnih vzrokov izobraževanja ne udeležijo.

Kot smo že omenili, se Zasavska ljudska univerza s svojo ponudbo splošnega neformalnega izobraževanja odziva na potrebe, ki se pojavljajo v družbi in lokalnem okolju. Vendar pa v današnji družbi znanja to ni dovolj. Ljudska univerza se ne sme opirati le na že nastale potrebe, ampak mora biti s svojim delovanjem usmerjena tudi v prihodnost. S pomočjo razvojne službe, ki je Zasavska ljudska univerza žal še nima, bi morala ponuditi izobraževanje, ki ga bodo odrasli v hitro spreminjajoči se družbi potrebovali v prihodnosti.

LITERATURA

- Govekar-Okoliš, M. (2011). Od permanentnega izobraževanja k vseživljenjskemu izobraževanju in učenju. V T. Vidmar in J. Aksman (ur.), *Pedagoško-andragoške razprave v Sloveniji in na Poljskem po prelomu stoletja* (str. 117–132). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete v Ljubljani.
- Jesih, V. (ur.). (2011). *Pratika Trbovlje 2011*. Trbovlje: Občina Trbovlje.
- Klemenčič, S. (1995). *Mreža organizacij za izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Krajnc, A. (1979). *Izobraževanje ob delu*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.

- Kronika* (2010). Zagorje ob Savi: Zasavska ljudska univerza.
- Kump, S. (2009). *Primerjalna andragogika*. Študijsko gradivo. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Ličen, N. (2009). *Uvod v izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Mirčeva, J. in Radovan, M. (2014). Dejavniki vključenosti aktivne populacije v programe formalnega in neformalnega izobraževanja. *Andragoška spoznanja*, 20(4), 13–22.
- Mohorčič Špolar, V. A. in Emeršič, B. (1997). Delavske in ljudske univerze v obdobju od 1945. do 1990. leta. V J. Jug, *Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih (1945–1990)*, 1. del (str. 204–275). Kranj: Moderna organizacija.
- Mohorčič Špolar, V. A. in Emeršič, B. (1998). Ljudske in delavske univerze v obdobju od 1945. do 1990. leta. Programi in učitelji v delavskih in ljudskih univerzah. V J. Jug, *Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih (1945–1990)*, 2. del (str. 204–274). Kranj: Moderna organizacija.
- Perme, E. (ur.). (2008). *Zveza ljudskih univerz Slovenije predstavlja svoje članice*. Ljubljana: Zveza ljudskih univerz Slovenije.
- Podelitev priznanj Zveze sindikatov Jugoslavije ob 30. obletnici delavskih univerz (1984). *Delavska enotnost*, 10. 5. 1984, 13.
- Pušnik, M. (2004). *Zgodovina izobraževanja v Trbovljah* (Diplomsko delo). Kranj: Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede.
- Splošno neformalno izobraževanje* (1992). Zagorje ob Savi: Zasavska ljudska univerza.
- Splošno neformalno izobraževanje* (2013). Zagorje ob Savi: Zasavska ljudska univerza.
- Struk, V. (1995). *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Zakon o zavodih (1991). *Uradni list RS*, 12/91. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO10>.